

Ірина ГЛУШИК

ЛЬВІВСЬКЕ ІСТОРИЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТОЛІТТЯ: ТЕРИТОРІАЛЬНЕ ТА СОЦІАЛЬНЕ ПОХОДЖЕННЯ ІСТОРИКІВ

В останні десятиліття існування монархії Габсбургів у багатокультурному, мультиетнічному Львові панувала особлива інтелектуальна атмосфера. Суспільно-політичні зміни, які відбувались у краї з початку 1860-х років, відкрили нові можливості для місцевих наукових сил. Із закінченням “німецької ери” розпочався справжній розквіт гуманістичних студій у Львівському університеті, перлиною філософського факультету стала школа Ксаверія Ліске, в якій готували кадри польських, українських та єврейських істориків. Учні К. Ліске співпрацювали з Національним закладом ім. Осолінських, Крайовим архівом й іншими науковими інституціями, що формувалися як нові центри фахових історичних студій, творячи у Львові оригінальне історичне середовище професійних дослідників.

Вихідний пункт дослідження історичного середовища – його соціально-демографічна характеристика: визначення особового складу, аналіз статево-вікової структури, вивчення динаміки й основних чинників розвитку, перебігу міграційних процесів¹. Також важливим аспектом соціально-демографічного образу спільноти є територіальне і соціальне походження істориків, її членів. З’ясувавши питання походження, можна краще зрозуміти шляхи формування середовища – його соціальні корені, а також “географію”, встановити, чи воно виникло на місцевому ґрунті чи за рахунок інтелектуальних сил з-поза регіонального осередку локації.

Львівське історичне середовище як “спільнота умов творчої праці істориків і їх суспільного життя” від початку 1860-х – до середини 1890-х років налічувало

¹ Модель дослідження регіонального історичного середовища як спільноти дослідників минулого, яких об’єднують спільні умови праці й сам рід занять, розроблялася в польській історіографії з початку 1980-х років та опирається здебільша на теоретичні напрацювання Єжи Матерніцького. Методологічною новинкою, яку запропонував польський дослідник, став розгляд історичного середовища як соціологічної групи за професійною ознакою, що охоплює всіх представників історичного фаху: як “еліту” середовища, так істориків “другого плану”, й квантифікація різних аспектів його діяльності. Найбільшого успіху здобули дослідження з історії історіографії періоду Другої Речіпосполитої в 1986–1990 рр., але модель досліджень, яку запропонував Є. Матерніцький, використовується до сьогодні, про що свідчить нещодавня поява праці учениці професора – Йоанни Пісулінської, присвяченої львівському історичному середовищу в міжвоєнний період, а також краківського дослідника Альфреда Точека про львівське історичне середовище у 1860–1918 рр.

понад 170 осіб², і в ньому були представлені різні вікові групи, чи “покоління”, дослідників, що походили з трьох частин поділеної Речіпосполитої, а частково й з-поза меж польських земель³. До прикладу, якщо історик Францішек Ксаверій Ґодебський народився у Пруссії 1801 р., то “наймолодший” представник спільноти Вільгельм Рольний – у Галичині в 1872 р. Упродовж цього часу в галицькому суспільстві й на польських землях, що належали Пруссії та Російській імперії, відбувалися значні зміни: в результаті запровадження цими державами нових правових норм і змін у сфері економіки станова структура суспільства модифікувалася й врешті була зруйнована, натомість виникли нові суспільні групи з різними економічним й політичним статусами. З огляду на це важко представити певну узагальнену картину походження істориків, зокрема соціального, адже потрібно врахувати, що ситуація постійно змінювалася і при цьому була різною на різних територіях. Представлення соціального походження наштовхується також на проблему браку джерел, адже в біографічних опрацюваннях відомості про соціальну роль батьків дуже часто залишалися поза увагою авторів, що, зокрема, стосується істориків “другого плану”.

Із цією проблемою зіткнувся й польський історик Альфред Точек: у синтезі з історії львівського історичного середовища в 1860–1918 рр., яке, за його підрахунками, налічувало 329 осіб, йому вдалося встановити географічне походження 305 і соціальне – 263 із них (позитивна вибірка становить відповідно 92,7 % та 79,93 %)⁴. Автор за допомогою цих даних показав наче статичний погляд на середовище періоду позитивізму та неоромантизму: найбільше істориків народилося в Галичині (231, 75,1 %), зокрема Східній (177, 58 %), і легітимувалося інтелігентським походженням (125, 47,5 %). Зважаючи, однак, на те, що становлення фахового історичного середовища у Львові припадає передусім на початок 1860-х – першу половину 1890-х років і саме цей період є особливим епізодом багатокультурної співпраці, зокрема польсько-української, в середовищі, видається доцільним показати головні тенденції й зміни у соціальних й територіальних джерелах його формування в той час. Для цього варто схарактеризувати тенденції походження вікових груп, представлених у спільноті. Таких є три: історики, які народилися в

² Підрахунки зроблено на основі даних авторської “Картотеки істориків львівського історичного середовища 1860–1895 років”. За Є. Матерніцьким, це історичне середовище розуміємо як спільноту львівських істориків, які тісно співпрацювали між собою: користувались одними й тими ж архівами, бібліотеками, музеями, брали участь у роботі тих самих товариств та організацій, працювали пліч-о-пліч на університетських кафедрах і в школах і, відтак, перебували у процесі постійної взаємодії. Формальними критеріями віднесення істориків до спільноти стало їх проживання та активна творча праця у Львові як місті локації середовища не менше року та публікація в цей час не менше однієї історичної праці або розвідки. На час написання статті картотека автора містила дані про 171 історика, проте можливе її доповнення в результаті подальших досліджень (Див.: Додаток).

³ Глушик І. Львівське історичне середовище в другій половині XIX століття: соціально-демографічний портрет / І. Глушик // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2015. – Вип. 27: Ювілейний збірник на пошану Юрія Сливки. – С. 110–111.

⁴ Toczek A. Lwowskie środowisko historyczne i jego wkład w kulturę książki i prasy (1860–1918) / A. Toczek. – Kraków: W-wo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 2013. – S. 42, 45.

1801–1829 рр., 1830–1849 рр. і після 1850 р. Такий поділ формальний, але доволі репрезентативний, дає змогу простежити динаміку змін у формуванні її образу: особливості соціального й територіального походження старшого покоління істориків, які були радше аматорами історії і зробили лише перші кроки на шляху фахових історичних досліджень, покоління перших представників модерної історичної науки у Львові та покоління молодих adeptів Клію. Соціальне походження можна характеризувати відповідно до соціальних середовищ, з яких походили історики, а це передусім землевласницьке, середовище інтелігенції (державні та приватні службовці, працівники сфери медицини й освіти, адвокати, політики, інженери, військові, духовенство), міщанське, дрібноміщанське і селянське.

Головне джерело для з'ясування двох аспектів походження – місця народження та соціального середовища, в якому формувалися майбутні історики й ті, хто займався історією, – це біографічні словники й довідники. Щодо польських істориків (а частково й українських), то це передусім “Polski słownik biograficzny”, “Biogramy uczonych polskich”, два томи видання “Złota księga historiografii lwowskiej”. Біографічні відомості про українських істориків можна почерпнути у виданнях Інституту історії НАН України, енциклопедіях. Важко переоцінити інформаційну вартість даних, що містяться в некрологах, спогадах, щоденниках того часу. Проте, як вже зазначалося, якщо інформацію про місце народження вказували майже завжди, то дані про батьків, зокрема рід їх діяльності, часто пропускали, що значно утруднює можливість представити цілісну картину того, з яких прошарків суспільства походили ті, хто цікавився і професійно займався історичною наукою. Частково заповнити ці прогалини дозволяє вивчення архівних документів. Оскільки все частіше історики здобували фахову підготовку, то це передусім каталоги студентів Львівського університету, в яких подані відомості про місце народження та батьків (чи опікунів) студента – їхні імена та рід занять⁵. Каталоги містять, зокрема, інформацію про істориків наймолодшого покоління, часто маловідомих, щодо яких бракує відомостей в інших джерелах.

Найкраще опрацьовано походження першого покоління істориків, яке нараховує 33 особи. Більшість із них (21 дослідник) були вихідцями з Галичини чи Королівства Галичини і Лодомерії, до якого тоді належав також округ Буковина. Соціальне походження перших дослідників старовини найчастіше корелювалося з етнічним. Польські історики були передусім вихідцями з середовища землевласників, нащадками давніх шляхетських родів. При цьому як т. зв. магнатерії – заможних аристократичних родин, що отримали патенти імперського дворянства в 1780-х роках, – брати Казимир та Александер Стадніцькі, сини графа Антонія Стадніцького, та Маврицій Дідушицький, син австрійського шамбеляна Людвіка Дзедушицького, так і дрібних землевласників, як-от Август Бельовський чи Владислав Завадський. Спочатку вони здобували правничу освіту, однак згодом у той чи той спосіб пов'язали своє життя з історією.

Окрему групу серед них становили нащадки сполонізованих німецьких чи змішаних німецько-польських, чесько-польських родин, які народилися в Галичині або, як, наприклад, німець Кароль Вільгельм Расп, у дорослому віці тут оселилися.

⁵ Державний архів Львівської області. – Ф. 26: Львівський університет. – Оп. 15. – Спр. 64–91, 544–583.

Їх соціальне походження доволі різноманітне й загалом відображає напрямки еміграції німецько-чеського населення в Галичину. Наприклад, польський історик Генрик Шмітт походив із дрібноміщанської родини – його батько переселився до Львова з Вюртембурга і був тут власником торгової крамниці; батько Кароля Шайнохи працював мандатарієм, а Антонія Шнайдера – австрійським офіцером.

Представники історичного фаху серед галицьких русинів були вихідцями із сіл й синами греко-католицьких священників, парохів цих сіл, чи наближеного до пароха оточення – дяк, співець хору, вчитель-катехит. Вони здобули богословську освіту й одержували священничі свячення, однак, залишаючись вірними духовному служінню, поєднували його з науковими студіями в галузі історії. Йдеться, зокрема, про такі видатні постаті на полі русинсько-українського історіописання, як Антін Добрянський, Іван Вагилевич, Яків Головацький, Степан Качала, Антін Петрушевич, Йосип Делькевич, Василь Ільницький і Теодор Білоус.

Усі вони переважно походили зі східної частини Галичини й народилися в Долинському, Кам'янському, Станиславівському, Стрийському, Яворівському повітах. Лише Йосиф Делькевич – у Лежайську – містечку, яке адміністративно належало до Західної Галичини (Ланьцутський повіт). У цій місцевості в XIX ст. уже домінувало польське населення, однак історично вона належала до давніх етнічних українських земель. Сьогодні дослідники припускають, що майбутній професор церковної історії Львівського університету походив із давнього лемківського священничого роду⁶. За свідченням Степана Шаха, який був знавцем історії цього краю, незважаючи на те, що професор Делькевич понад 50 років безперервно прожив у Львові, він зберігав лемківський акцент у щоденному спілкуванні⁷.

Прикметно, що з часом щораз більше синів українських священників змінювали напрям своїх студій: кілька років вивчаючи богослов'я й готуючись до священства, вони надалі обирали світську освіту⁸. Таку зміну бачимо в життєвому шляху Исидора Шараневича, якого умовно називаємо останнім представником покоління “старших істориків”: спочатку він навчався на теологічному факультеті й у духовній семінарії, проте згодом закінчив також “філософію” і став фаховим істориком, якому вдалося влаштуватися на роботу у Львівському університеті.

Понад третину істориків старшого покоління народилися й здобули освіту поза межами галицького краю, однак у певний період життя емігрували сюди для праці. Йдеться насамперед про перших фахових дослідників історичного минулого, хоча здебільшого минулого в широкому значенні цього слова, з яких почалася справжня історична наука у Львові. Осередком історичних студій тоді став університет. Важливо

⁶ Horbal B. Obecność Łemków w nauce i kulturze polskiej / Bogdan Horbal // *Łemkowie* / [pod red. B. Machul-Telus]. – Warszawa, 2012. – S. 154. Точно підтвердити цю інформацію не вдалося, адже особова справа Й. Делькевича з часу його праці у Львівському університеті не містить жодних відомостей про батьків.

⁷ Шах С. Львів – місто моєї молодості (Спомин присвячений Тіням забутих Львов'ян) / Степан Шах. – Мюнхен, 1955. – Част. 1, 2. – С. 122.

⁸ Глушик І. Фахова підготовка істориків львівського історичного середовища другої половини XIX століття / І. Глушик // *Вісник Львівського університету. Серія історична.* – Львів, 2014. – Вип. 50. – С. 42–54.

відзначити, що зміни, які відбувалися від початку 1850-х років у сфері освіти, передусім вищої, в монархії Габсбургів і, відповідно, у Львові, стали важливою передумовою розвитку історичної науки в місті й були одним із визначальних чинників творення тут фахового історичного середовища. Це співтовариство формувалося як академічне, передусім довкола т. зв. наукової еліти, зосередженої в університеті.

Переселення перших фахівців, які би спеціалізувалися в певній галузі історії, було прерогативою віденського уряду й місцевої влади. Саме вони запрошували до Львова викладачів нової генерації, які б очолили новостворені кафедри університету, зокрема гуманітарних спеціальностей. У групі “старших істориків” – шість професорів “нового” університету. Серед них переважають дослідники, що походили з крайових провінцій Австрійської держави та Пруссії: історики права Едуард Буль і Фердинанд Бішоф – із чеських земель, історик літератури Вільгельм Кергель – із Нижньої Сілезії, Густав Лінкер – з Гессену, перший фаховий історик *sensu stricto* у Львівському університеті, дослідник античного часу Готфрід Муйс – із Надренії. На сьогодні про них збереглися короткі біографічні відомості, тому важко конкретизувати їхнє соціальне походження, окрім встановлення факту, що всі вони були вихідцями з міст. Щодо польських дослідників старшого покоління, які працювали у львівській альма-матер, то це – Антоній Малецький та Зигмунт Венцлевський. Обидва народилися в польській частині Пруссії. Батько Малецького працював урядником маєтку, а Венцлевського – службовцем земського суду.

Серед істориків старшого покоління з-поза Галичини були й вихідці польських земель Пруссії та Російської імперії, які переселилися до Львова наприкінці 1850-х – у середині 1860-х років як до міста з відносною свободою й “оазису польськості”, часто побоюючись арешту за участь у національних змаганнях польського народу від початку 1830-х років чи після звільнення з-під такого арешту. Йдеться про Францішека Ксаверія Гудебського, Яна Креховецького й Едуарда Павловича, які після приїзду до Львова осіли в Національному інституті ім. Оссолінських та музеї Любомирських й доклали великих зусиль для перетворення цих інституцій на справжні осередки історичного середовища поряд із Львівським університетом. Ці дослідники походили з польських земель, які в той час належали Російській імперії, й були вихідцями зі середовища землевласників.

Друга вікова група спільноти (66 істориків, які народилися у 1830–1849 рр.) відзначалася тим, що понад третина з них, зокрема істориків першого плану, які найбільше впливали на його подальший розвиток, походила з-поза меж галицького краю. Еміграція дослідників минувшини до Львова стала особливістю періоду другої половини 1860-х – початку 1870-х років й чинником, що неабияк вплинуло на формування цієї спільноти загалом. Зазначені передумови переселення – модернізація навчання у вищій школі і сприйняття польськими інтелектуалами Галичини як польського П’ємонту – справджуються й щодо цієї вікової групи й знаходять тут свій найбільший вияв.

Німецьких професорів Львівського університету в цій віковій категорії лише троє, що пов’язано із закінченням “німецької ери” університету після 1871 р., коли у його стінах було запроваджено навчання “місцевими мовами”. Професори Едвард Роберт Рьослер, Гайнріх Ріттер фон Цайсберг, Гайнріх Брунер, які оселилися і працювали тут до 1871 р., були вихідцями з різних частин Австрійської монархії

(відповідно – Оломоуц, Вельс, Відень). Їх соціальне походження знову ж таки малодосліджене. Відомо лише, що батько професора Цайсберга був власником кам'яниці (rentier)⁹.

Польських істориків цього часу можна назвати “генерацією 1863 року”, поколінням учасників Січневого повстання й таким, яке виховане на його історії. Безпосередньою причиною еміграції багатьох із них до Галичини стала участь у підготовці й організації подій 1863–1864 рр. у Російській імперії чи на території Пруссії, що позбавляла їх можливості кар’єрного росту або загрожувала арештом. Як вже зазначено, в Галичині вони знаходили певний острівок свободи й кращі можливості самореалізації. Часто ці два мотиви були тісно пов’язані між собою. Йдеться про 11-х істориків, які народилися в різних частинах польських земель, що належали Російській імперії: Польському королівстві (Агатон Гіллер, Юзеф Каєтан Яновський, Станіслав Шаховський, Владислав Охенковський, Вінцентій Закшевський), литовських землях (Ян Стелла-Савицький), польських Інфлянтах (Болеслав Лімановський), на території Правобережної України (Владислав Ребчинський, Ян Гжегожевський, Зигмунт Люба-Радзімінський, Францішек Равіта-Гавронський), а також 5-х дослідників минулого, що народилися на території Пруссії: у Великому Познанському князівстві (Ксаверій Ліске, Антоні Каліна, Антоні Льоркевич¹⁰), у Східній Пруссії (Войцех Кентжинський) чи в еміграції, у Франції (Броніслав Шварце).

Уродженці Російської імперії були вихідцями із середовища землевласників, нащадками давніх польських шляхетських родів. Їхні батьки, однак, часто поєднували володіння землею з виконанням урядницьких функцій чи несенням військової служби. Лише Я. Стелла-Савицький походив зі здекласованої шляхетської родини і був сином лікаря. Серед вихідців із Пруссії були представники як землевласницького середовища (Войцех Кентжинський, Ксаверій Ліске), так і селянського (Антоній Каліна, Антоній Льоркевич). Згаданий Броніслав Шварце, котрий народився в еміграції (в містечку Локріст у Бретані), був типовим представником дрібноміщанства.

Решта істориків (46 осіб) походили з Галичини, при чому понад дві третини з них – з її східної частини¹¹. Більшість польських істориків цього покоління, які походили з галицького краю, як і їх колеги з двох інших “польських заборів”, були вихідцями і середовища землевласників. Лише нащадки роду Дідушицьких, що легітимувався 1777 р., – Ісидор та Войцех – представляли багаті й знатні аристократичні родини. Решта походили з колишньої збіднілої дрібної шляхти, що втратила значну частину своєї земельної власності й орендувала чи адмініструвала маєтки інших землевласників. У біографіях цих істориків найчастіше трапляються випадки, коли їх батьки посідали власні невеликі маєтки, але управляли також іншими

⁹ *Lundgreen P.* Uniwersytet Lwowski i jego historycy (1784–1914); perspektywy porównawcze niemieckiego i austriackiego rozwoju / Peter Lundgreen // Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w. / [pod red. J. Maternickiego]. – Rzeszów, 2004. – Т. 1. – S. 121.

¹⁰ Уродженцем Пруссії був також єврейський історик Якоб Каро.

¹¹ Враховано також дослідників родом із Північної Буковини, яка до 1849 р. входила до складу Королівства Галичини і Лодомерії.

(найчастіше сусідніми великими земельними володіннями) або, втративши свою власність, брали в оренду інші маєтності, при цьому часто виконували функції мандатаріїв. Наприклад, батько Людвіка Кубалі посідав власне землеволодіння (Луковіца Лапчинська) й управляв сусіднім маєтком, який належав його приятелю М. Маршалковичу¹²; батько Владислава Лозинського спочатку був орендарем та мандатарієм одного маєтку, а після подій 1846 р. став почтмейстером і виконував обов'язки мандатарія у маєтку А. Созанського в Торгановичах¹³. Мандатарій – державний уповноважений, якого оплачував землевласник, але відповідальний перед органами державної влади. Саме цей уряд, який змінив юрисдикцію шляхти, фактично уряд на межі землевласницького й управлінського середовищ, трапляється в родоводі тогочасних галицьких істориків найчастіше. Батьки останніх, прагнучи забезпечити дітей засобами існування, віддавали їх на навчання до гімназій та університетів, відкриваючи тим самим дорогу до освоєння нових професій. Багато спадкоємців обирали в університеті “філософію” і пов'язували життя з історією.

Вихідці з інших соціальних середовищ становлять порівняно невелику частку цього покоління. Уродженцями міст, передусім Львова, Кракова, Нового Сонча, Перемишля, Калуша, Бурштина, було лише близько третини істориків, які народилися в Галичині. Їхні батьки, пов'язані з адміністрацією (Кароль Беноні, Леопольд Гаусер, Александер Гіршберг), займалися лікарською практикою (Едвард Рітнер, Міхал Бобжинський) чи працювали вчителями в державних школах або приватними (Леонард Пентак, брати Тадеуш та Роман Піляти). З купецького стану, тобто типовим представником міщанського середовища, був лише Адам Голіховський.

Українські історики другої вікової групи знов-таки походили з невеликих сіл, розкиданих по різних повітах галицького краю, й середовища греко-католицького духовенства (Омелян Огоновський, Євгеній Згарський, Омелян Партицький, Анатоль Вахнянин, Юліан Пелеш, Юліан Целевич, Филип Свистун, Омелян Калужняцький, Олександр Барвінський¹⁴). Проте тепер вони впевненіше обирали світські професії, часто розпочинаючи навчання на світських факультетах після одного-двох років богословських студій. Яскравий приклад – Олександр Барвінський, який згадував, що після здачі іспиту зрілості батьки радили йому піти “старим промощеним шляхом”, тобто обрати духовний сан, однак він мріяв про “вчительський завід” і записався на філософський факультет Львівського університету¹⁵. Народження в сім'ї греко-католицького священика ще не означало української національної ідентичності. Багато хто, за словами Івана Франка, втрачав відчуття національності й обирав польську ідентичність. Яскравим прикладом тут може слугувати випадок історика Анатолія Левицького, який був сином греко-католицького священика,

¹² *Zbigniew R. Ludwik Kubala (1838–1918) / Zbigniew Romek // Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku / [pod red. J. Maternickiego]. – Rzeszów, 2007. – S. 159.*

¹³ *Knot A. Łoziński Władysław (1843–1913) / Antoni Knot // Polski słownik biograficzny. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1973. – T. 18. – S. 460.*

¹⁴ Місцем народження більшості була Східна Галичина. З території Західної Галичини (с. Смерековець, Ясельський повіт) походив лише історик Церкви о. Юліан Пелеш.

¹⁵ *Барвінський О. Спомини з мого життя / О. Барвінський. – Нью-Йорк; Київ, 2004. – Част. 1–2. – С. 87.*

пароха с. Присівці, згодом пароха й декана в м. Золочеві Григорія Левицького, однак став типовим представником “gente Ruthenus, natione Polonus”¹⁶.

Третє покоління львівських істориків, котрі народилися після 1850 р., – найчисельніше (72 особи). За статистикою, абсолютна більшість – 64, тобто 89 % (!) із них, походили з Галичини (55 осіб – зі Східної). Отже, на відміну від попередніх, були місцевими. Це свідчить про те, що, одержавши значний поштовх ззовні, львівське історичне середовище надалі розвивалося за рахунок власних інтелектуальних сил.

Найважливіша зміна в соціальному походженні “молодих” галицьких істориків та, що останнє можна означити як міське, адже більшість із них, зокрема українських дослідників, походила з міст: Львова, Кракова, повітових міст й невеликих містечок різних частин коронного краю (надзвичайно широкий спектр назв: Бережани, Бібрка, Болехів, Бурштин, Вадовіце, Велічка, Войнилів, Гримайлів, Золочів, Зборів, Жешув, Йорданув, Калуш, Маріямпіль, Монастириська, Немирів, Перемишль, Самбір, Сендзішув, Сколе, Станиславів, Тернопіль, Товсте, Ходорів, Янів тощо).

Батьки названих представників міської спільноти походили з крайової державної чи автономічної бюрократії – корпусу численних урядників. Найвідоміші представники молодого покоління, фахові дослідники минулого були, власне, синами службовців. До прикладу, Александер Семкович – сином радника крайового суду, Фредерик Паппе – повітового комісара, Освальд Бальцер – керівника податкової служби, Людвік Фінкель – судового ад’юнкта, Владислав Абрагам – судового урядника, Віктор Чермак – повітового старости. Значною була також кількість вихідців із прошарку службовців фінансових закладів і т. зв. приватних урядників, яких у каталогах майбутніх істориків на студії в університеті позначено “privat officilist” чи “privat beamte”.

Чимало було також істориків, чиї батьки займалися такими сферами суспільної діяльності, як лікарська справа, освіта, адвокатура, політика. Медичною практикою – батьки Генрика Бігеляйзена, Броніслава Чарніка, Міхала Літинського: на вчительських посадах працювали батьки Генрика Савчинського і Сатурніна Квятковського; секретарем Львівської політехніки – батько Тадеуша Стерналя; загальновідомо, що сином видатного галицького політика й адвоката Францішека Смольки був історик Станіслав Смолька. Появилися також вихідці із сімей інженерів (Станіслав Люкас), а також працівників залізничного транспорту (Теодор Нахер).

Сучасні дослідники польського суспільства того часу, зокрема Іренеуш Ігнатович, стверджують, що саме “великий конгломерат занять і професій”, котрі виникли або значно розвинулися в XIX ст., варто визначити як тогочасну інтелігенцію¹⁷. Покоління молодих істориків львівського історичного середовища можна характеризувати саме як вихідців із середовища інтелігенції.

¹⁶ *Mitkowski J. Lewicki Anatol (1841–1899) / Józef Mitkowski // Polski słownik biograficzny.* – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1972. – Т. 17. – С. 224.

¹⁷ *Spółeczeństwo polskie od X do XX wieku / [Ireneusz Ichnatowicz, Antoni Mączak, Benedykt Zientara, Janusz Żarnowski].* – Warszawa, 1988. – С. 526.

Порівняно з попередніми поколіннями в цій віковій групі значно більший відсоток вихідців із типово міщанських і дрібноміщанських родин (Станіслав Маєрський, Роман Мауер, Вільгельм Брухнальський, Станіслав Шнур-Пепловський, Фердинанд Бостель). Вихідців землевласницького середовища натомість мало. В основному, це представники багатих аристократичних родин, які цікавилися геральдиком і генеалогією “на полях” своїх основних професійних занять (Север Дунін-Борковський, Ян Мар’ян Дрогойовський). Фаховими істориками, які походили зі середовища землевласників, можна назвати лише Станіслава Стажинського, Казимира Юзефа Гожицького та Яна Боложа-Антоневича.

Щодо соціального походження фахових українських істориків, то надалі простежується тенденція, що це були вихідці із сімей священників, які залишалися провідною освіченою верствою українського населення (Михайло Вагилевич, Омелян Калитовський, Василь Білецький, Корнило Заклинський, Іван Матіїв, Северин Зарицький, Кирило Студинський та ін.). Втім, значну частку серед них відтепер складала представники типово селянських родин. “Хлоповичами”, чи “синами люду”, як вони згодом себе називали, були, зокрема, видатні українські історики літератури Іван Франко й Іван Белей.

Незважаючи на те, що більшість істориків походили з Галичини, у формуванні львівського історичного середовища далі простежується тенденція імпорту спеціалістів, зокрема на головні посади в університет. Так, особами, що походили з німецьких земель Австрійської імперії, Пруссії та Російської імперії, стали такі викладачі Львівського університету: Ріхард Марія Вернер, Август Заурер, Людвік Цвікліньський, Броніслав Дембінський та Михайло Грушевський.

Окремо варто зазначити, що представники вірменського та єврейського народів історичного середовища, що належали до різних поколінь, переважно походили з міст. Історики-євреї – як із галицького краю, так і ті, що переселилися й працювали тут у майбутньому, – були в основному синами рабинів (Саломон Бубер, Єзекііль Каро), рідше – вихідцями з міщанських родин.

Отже, територіально 132 (понад 77 %) істориків спільноти походило з Галичини. 9 (5,36 %) із них переселилися сюди з інших провінцій монархії Габсбургів, 14 (8,2 %) – з Пруссії, 15 (8,8 %) – з Російської імперії. Серед галичан переважали дослідники родом зі східної частини краю (78 %), 19 (14,39 %) народилися у Львові. Прикметною ознакою процесу формування середовища було те, що головні позиції тут спочатку займали дослідники з позальвівського і позагалицького територіального контексту, і лише згодом воно розвивалося за рахунок місцевих інтелектуальних сил. Динаміка зміни структури соціального походження спільноти загалом відображає тогочасні соціальні процеси в Галичині й на польських землях, що належали Пруссії та Російській імперії. Історики, котрі першими ступили на шлях фахових наукових досліджень з історії, походили із землевласницького середовища, наступні покоління все більше інкорпоровалися з середовищем інтелігенції. Українські дослідники різних поколінь, представлених у спільноті, були передовсім вихідцями із середовища греко-католицького парафіяльного духовенства.

**Список істориків львівського історичного середовища
(1860-ті – середина 1890-х років)**

- 1 АБРАГАМ Владислав (1860–1941)
- 2 АНТОНЄВИЧ-БОЛОЖ Ян (1858–1922)
- 3 БАЛЬЦЕР Освальд (1858–1933)
- 4 БАРАНОВСЬКИЙ Болеслав Адам (1844–1916)
- 5 БАРАНОВСЬКИЙ Мечислав Титус (1851–1898)
- 6 БАРВІНСЬКИЙ Олександр (1847–1926)
- 7 БАРОНЧ Садок Вінцентій Фереріуш (1814–1892)
- 8 БЕЛЕЙ Іван (1856–1921)
- 9 БЕНОНІ Кароль (1841–1904)
- 10 БЄЛЬОВСЬКИЙ Август (1806–1876)
- 11 БІГЕЛЯЙЗЕН Генрик (1855–1934)
- 12 БІЗОНЬ Францішек (1856–1921)
- 13 БІЛЕЦЬКИЙ Василь (1856–1931)
- 14 БІЛОУС Теодор (1827–1892)
- 15 БІЛЬЧЕВСЬКИЙ Юзеф (1860–1923)
- 16 БІШОФ Фердинанд (1826–1915)
- 17 БОБЖИНСЬКИЙ Міхал (1849–1935)
- 18 БОЖЕМСЬКИЙ Антоній (1866–?)
- 19 БОРКОВСЬКИЙ-ДУНІН Єжи Север (1856–1908)
- 20 БОСТЕЛЬ Фердинанд (1860–1935)
- 21 БРУННЕР Гайнріх (1840–1915)
- 22 БРУХНАЛЬСЬКИЙ Вільгельм (1859–1938)
- 23 БРЮКНЕР Аекандер (1856–1939)
- 24 БУБЕР Саломон (1827–1906)
- 25 БУЛЬ Едуард (1825–1883)
- 26 ВАГИЛЕВИЧ Іван (1811–1866)
- 27 ВАГИЛЕВИЧ Михайло (1851–1912)
- 28 ВАРМСЬКИЙ Мечислав (1855–1916)
- 29 ВАХНЯНИН Анатоль (1841–1908)
- 30 ВЕНЦЛЕВСЬКИЙ Зигмунт (1824–1887)
- 31 ВЕРНЕР Ріхард Марія (1854–1913)
- 32 ВЄЖБІЦЬКИЙ Людвік (1834–1912)
- 33 ВІДМАН Кароль (1821–1891)
- 34 ВІНЯЖ Алоїз (1868–1912)
- 35 ВІСЛОУХ Марія (1858–1905)
- 36 ВІСЛОЦЬКИЙ Владислав (1841–1900)
- 37 ВОЙЦЕХОВСЬКИЙ Тадеуш (1838–1919)
- 38 ВОНСОВИЧ-ДУНІН Мечислав Север Марія (1849–1913)

- 39 ГАУСЕР Леонард (1844–1908)
- 40 ГЕК Корнелі Юліуш (1860–1911)
- 41 ГРШБЕРГ Александер (1847–1907)
- 42 ГОЛОВАЦЬКИЙ Яків (1814–1888)
- 43 ГОРДИНСЬКИЙ Здзіслав (1856–1895)
- 44 ГРУШЕВСЬКИЙ Михайло (1866–1934)
- 45 ГАВРОНСЬКИЙ Францішек (1845–1930)
- 46 ГЕРСТМАН Теофіл (1843–1907)
- 47 ГЖЕГОЖЕВСЬКИЙ Ян (1845–1922)
- 48 ПЛЛЕР Агатон (1831–1887)
- 49 ГЛОМБІНЬСЬКИЙ Станіслав (1862–1943)
- 50 ГОДЕБСЬКИЙ Францішек Ксаверій (1801–1869)
- 51 ГОЖИЦЬКИЙ Казимир Юзеф (1865–1912)
- 52 ГОЛХОВСЬКИЙ Норберт (Адам) (1848–1921)
- 53 ГОЛКОВСЬКИЙ Антоній (1838–?)
- 54 ГОРЧАК Броніслав (1854–1918)
- 55 ГРОМНІЦЬКИЙ Тадеуш (1851–1939)
- 56 ГУБРИНОВИЧ Броніслав (1870–1933)
- 57 ГУМПЛОВИЧ Максиміліан Ернест (1864–1897)
- 58 ГУРСЬКИЙ Казимир (1851–1910)
- 59 ДЕЛЬКЕВИЧ Йосип (1822–1912)
- 60 ДЕМБІНЬСЬКИЙ Броніслав (1858–1939)
- 61 ДЖЕВІЦЬКИЙ Юзеф (1846–?)
- 62 ДІДУШИЦЬКИЙ Войцех (1848–1909)
- 63 ДІДУШИЦЬКИЙ Ізидор (1842–1888)
- 64 ДІДУШИЦЬКИЙ Маврицій Ігнатій (1813–1877)
- 65 ДОБРЯНСЬКИЙ Антін (1810–1877)
- 66 ДРОГОЙОВСЬКИЙ Ян Мар'ян (1858–1911)
- 67 ЖРУДЛОВСЬКИЙ Фердинанд (1843–1894)
- 68 ЗАВАДСЬКИЙ Владислав (1824–1891)
- 69 ЗАКЛИНСЬКИЙ Корнило (1857–1884)
- 70 ЗАКШЕВСЬКИЙ Вінцентій (1844–1918)
- 71 ЗАЛЕНСЬКИЙ Станіслав (1843–1908)
- 72 ЗАРИЦЬКИЙ Северин (1860–1920)
- 73 ЗАУЕР Август (1855–1926)
- 74 ЗГАРСЬКИЙ Євген (1834–1892)
- 75 ЗППЕР Альберт (1855–1936)
- 76 ЛЬНИЦЬКИЙ Василь (1823–1895)
- 77 ЙОУГАН Владислав Алоїз (1855–1942)
- 78 КАЛИТОВСЬКИЙ Омелян (1855–1926)
- 79 КАЛІНА Антоній (1846–1906)

- 80 КАЛІНКА Валеріан (1826–1886)
- 81 КАЛІЦЬКИЙ Берnard (1840–1884)
- 82 КАЛУЖНЯЦЬКИЙ Омелян (1845–1914)
- 83 КАНТЕЦЬКИЙ Петро Клеменс (1851–1885)
- 84 КАРО Єзекіль (Єхезкіль) (1844–1915)
- 85 КАЧАЛА Степан (1815–1888)
- 86 КВЯТКОВСЬКИЙ Сатурнін (1856–1902)
- 87 КЕНТЖИНСЬКИЙ Войцех (1838–1918)
- 88 КЕРГЕЛЬ Вільгельм (1822–1891)
- 89 КОЛАЧКОВСЬКИЙ Юліан (1837–1889)
- 90 КРЕХОВЕЦЬКИЙ Ян (1805–1885)
- 91 КРУЧКЕВИЧ Броніслав (1849–1918)
- 92 КУБАЛЯ Людвік (1838–1918)
- 93 КУЛЧКОВСЬКИЙ Адам (1843–1905)
- 94 КУНАСЄВИЧ Станіслав (1842–1879)
- 95 ЛЕВИЦЬКИЙ Анатоль (1841–1899)
- 96 ЛІМАНОВСЬКИЙ Болеслав (1835–1935)
- 97 ЛІНКЕР Густав Вільгельм (1827–1881)
- 98 ЛІСКЕ Ксаверій Францішек (1838–1891)
- 99 ЛІТИНСЬКИЙ Міхал (1861–1933)
- 100 ЛОЗИНСЬКИЙ Владислав (1843–1913)
- 101 ЛЮКАС Станіслав (1855–1882)
- 102 ЛЬОРКЕВИЧ Антоній (1849–?)
- 103 МАСРСЬКИЙ Станіслав Юзеф (1852–1926)
- 104 МАЙХРОВИЧ Францішек (1858–1928)
- 105 МАЛЕЦЬКИЙ Антоній Юзеф (1821–1913)
- 106 МАТІЇВ Іван (1859–1925)
- 107 МАУРЕР Роман (1852–1884)
- 108 МІЛЬКОВИЧ Володимир (1857–1916)
- 109 МУЙС Готфрід (1828–1898)
- 110 НАХЕР Теодор (1858–?)
- 111 НІТТМАН Кароль Ян (1863–1928)
- 112 ОГОНОВСЬКИЙ Омелян (1833–1894)
- 113 ОХЕНКОВСЬКИЙ Владислав (1840–1908)
- 114 ПАВЛОВИЧ Едуард Боніфаций (1825–1909)
- 115 ПАПЕ Фридерик (1856–1940)
- 116 ПАРАСЄВИЧ Щенсни (1854–1907)
- 117 ПАРТИЦЬКИЙ Омелян (1840–1895)
- 118 ПЕЛЕШ Юліан (1843–1896)
- 119 ПЕПЛОВСЬКИЙ-ШНУР Станіслав (1859–1900)
- 120 ПЕТРУШЕВИЧ Антін (1821–1913)

- 121 ПЄНТАК Леонард (1841–1909)
- 122 ПЛІЯТ Роман (1846–1906)
- 123 ПЛІЯТ Тадеуш (1844–1923)
- 124 ПІНІНСЬКИЙ Леон Ян (1857–1938)
- 125 ПРОХАСКА Антоній (1852–1930)
- 126 РАВЕР Кароль Францішек (1852–1907)
- 127 РАДЗІМІНСЬКИЙ-ЛЮБА Зигмунт Фелікс (1843–1928)
- 128 РАСП Кароль Вільгельм (1805–1874)
- 129 РЕБЧІНСЬКИЙ Владислав (1836–1911)
- 130 РЕЙФЕНКУГЕЛЬ Кароль (1846–1903)
- 131 РІТТНЕР Едвард (1845–1899)
- 132 РОЛЬНИЙ Вільгельм (1872–1941)
- 133 РЬОСЛЕР Едвард Роберт (1836–1874)
- 134 САВЧІНСЬКИЙ Ян Генрик (1861–1923)
- 135 СВИСТУН Пилип (1844–1916)
- 136 СЕМКОВИЧ Александер (1849–1923)
- 137 СКОБЕЛЬСЬКИЙ Петро (1849–1912)
- 138 СКРОХОВСЬКИЙ Євстахій Томаш (1843–1895)
- 139 СКРОХОВСЬКИЙ Ігнацій Мансвєт (1847–1912)
- 140 СКУРСЬКИЙ Александер (1851–1928)
- 141 СМОЛЬКА Станіслав (1854–1924)
- 142 СОКОЛОВСЬКИЙ Август (1846–1921)
- 143 СТАДНІЦЬКИЙ Александер (1806–1861)
- 144 СТАДНІЦЬКИЙ Казимир Петро (1808–1886)
- 145 СТАЖІНСЬКИЙ Станіслав (1853–1935)
- 146 СТЕБЕЛЬСЬКИЙ Петро (1857–1923)
- 147 СТЕЛЛА-САВИЦЬКИЙ Ян Константи (1831–1911)
- 148 СТЕРНАЛЬ Тадеуш (1869–1896)
- 149 СТУДИНСЬКИЙ Кирило (1868–1941)
- 150 ТАТОМИР Люціан (1830–1901)
- 151 ТРОСКОЛАНСЬКИЙ Тадеуш (1866–1926)
- 152 ФІНКЕЛЬ Людвік (1858–1930)
- 153 ФРАНКО Іван (1857–1916)
- 154 ХЛЕНДОВСЬКИЙ Казимир (1843–1920)
- 155 ХОЛОДЕЦЬКИЙ-БЯЛИНЯ Юзеф Домінік (1852–1934)
- 156 ЦАЙССБЕРГ Гайнріх (1839–1899)
- 157 ЦВІКЛІНСЬКИЙ Людвік (1853–1942)
- 158 ЦЕЛЕВИЧ Юліан (1843–1892)
- 159 ЧАРНІК Броніслав (1858–1918)
- 160 ЧЕРМАК Віктор (1863–1913)
- 161 ЧОЛОВСЬКИЙ Александер (1865–1944)

- 162 ШАЙНОХА Кароль (1818–1868)
- 163 ШАРАНЕВИЧ Ізидор (1829–1901)
- 164 ШАХОВСЬКИЙ Станіслав Кшиштоф (1838–1906)
- 165 ШВАРЦЕ Броніслав Антоній (1834–1904)
- 166 ШРМЕР Едвард (1861–?)
- 167 ШМІТТ Генрик Леонард (1817–1883)
- 168 ШНАЙДЕР Антоній Юліан (1825–1880)
- 169 ЯНОВИЧ Александер Радван (1843–1919)
- 170 ЯНОВСЬКИЙ Юзеф Каєтан (1832–1914)
- 171 ЯНОТА Євген Арнольд (1823–1878)